

nije bila opsjenar, nego vješt redatelj koji “pomoću fikcije *konstruira stvarnost* i upućuje poruke o prigrljenim apstraktnim vrijednostima” (str. 448).

Nella Lonza u knjizi *Kazalište vlasti* analizira dubrovačku povijest iz jednog posve neobičnog očišta: iz očišta javnih manifestacija, ritualnih predstava kroz koje su se stvarali ideološki obrasci kojima se vlast služila u održavanju postojeće hijerarhije i stabilizaciji tradicionalnog poretka. Ritualizaciju socijalnih odnosa u javnim manifestacijama srednjovjekovnih i renesansnih društava, osobito venecijanskog, elaborirali su ranije neki znanstvenici (C. Diehl, J. Pocock, V. Conti, E. Muir i drugi) i time ukazali na mogućnosti analiziranja dubrovačkog društva u njegovoj temporalnoj i koncepcijskoj strukturi, kao “društva spektakla”. Autorica je znalački istražila konkretne fenomene iz dubrovačke zbilje, pronašla i upotrijebila primjere i dokumente u izvođenju teze o vlasti u njezinu teatarskom liku, pokazujući da se radilo o važnom i životnom dijelu zbilje, o konstruiranju identiteta simboličkim elementima i kodifikaciji i perpetuiranju zajednice. Knjiga je iznimno važan doprinos analizi dubrovačkog političkog sustava i prilog je antropologiji i etnologiji politike te povijesti nastanka političkih ideologija na našem prostoru.

Marinko Šišak

Prikaz

Jovan Mirić
Kosovo i druge teme

SKD Prosvjeta, Zagreb, 2010, 200 str.

Mnoge su interpretativno-metodološke sličnosti između hrvatske i srpske historiofrenije. Tek nekoliko ilustracija.

Samo Hrvati mogu razumjeti Srbe. Na Kosovu. Hrvati su govorili Srbima – ne možete imati svoju državu na našem teritoriju, otiđite u Srbiju. Srbi Albancima – ne možete imati svoju državu na našem teritoriju, otiđite u Albaniju. Hrvati – Srbi se prave ugroženim u Hrvatskoj. Srbi – Albanci se prave ugroženim na Kosovu. Hrvati – Srbi u Hrvatskoj su imali državu u državi. Srbi – Albanci na Kosovu su od autonomije napravili etničku državu. Hrvati – Srbi su nam srušili crkve. Srbi – Albanci su nam srušili crkve.

Hrvati – mi smo povijesno patili više od Srba. Srbi – mi smo kroz povijest patili više od Albanaca. Hrvati – Srbi su se demografski proširili na Zapadni Balkan zahvaljujući osvajanjima Otomanskog Carstva. Srbi – Albanci su vjekovima koristili patronat Velike Porte u svojoj ekspanziji u dubinu balkanskog prostora. Hrvati – Srbi su uvijek bili na strani okupatora – Austro-Ugarske, Otomanskog Carstva, Italije. Srbi – Albanci su uvijek bili na strani Otomanskog Carstva, Austro-Ugarske, Italije. Hrvati – Jugoslavija je bila nasilna politička tvorevina. Srbi – Kosovo je bilo nasilna politička tvorevina. Hrvati – Hrvatska je

država i Hrvata i Srba i svih drugih koji u njoj žive, ali ne može biti suverena država ni srpskog ni ostalih naroda. Srbi – Srbija je država i Srba i Mađara i Albanaca, ali ne može biti suverena država ni mađarskog ni albanskog naroda. Hrvati – prednost pri zapošljavanju imali su Srbi koji su mahom bili i suci. Srbi – prednost pri zapošljavanju imali su Albanci, u okružnim sudovima sudili su Albanci. Hrvati – Vojska RSK želi RSK pripojiti Srbiji. Srbi – OVK želi Kosovo pripojiti Albaniji.

Hrvati su 1995. “srpski problem” riješili etničkim čišćenjem, što im je dopustio SAD. Srbi su na isti način 1999. htjeli riješiti “albanski problem”, ali im to SAD nije dopustio.

Dovde sve ide mitološki glatko, no kada se od resantimana približi povijesnim činjenicama, analogije brzo padaju u vodu. Srbi u Hrvatskoj su od 1867. pa do božićnog Ustava 1990. bili priznavani kao narod, dok su Albanci na Kosovu uvijek bili tretirani kao manjina. Ipak, hrvatske vlasti nisu priznale minuli rad Srba u hrvatskom ustavu, već Albance i njihovo pravo na državu Kosovo, koje 1912. nije bilo oteto albanskoj državi jer još tada nije postojala, već je od Otomanskog Carstva bio vraćen okupirani teritorij Stare Srbije. Kao što postoje dvije paralelne prošlosti u Hrvatskoj o Hrvatskoj, tako postoje i na Kosovu o Kosovu. Na način koji se vehementno protivi gledanjima hrvatske politike i politologije na Kosovo progovorio je Jovan Mirić, sveučilišni profesor u mirovini zagrebačkog Fakulteta političkih znanosti, knjigom *Kosovo i druge teme*, polemizirajući s instant “kosovozima”, ali i onim autoritetima koji se ne mogu ubrojiti među analitičke ekstremiste: Žarkom Puhovskim,

Damirom Grubišom, Nikolom Viskovićem, Ivom Bancem...

Oni nemaju element koji bi ih stavio na istu emocionalnu ravan s njim jer nisu Srbi niti im kosovski mit zauzima veliki dio osobnog identiteta kao što je to za Hrvate jezik. Mirić jest Srbin i ta činjenica karakterizira i njegove premise i njegove zaključke, budući da reducira sliku Kosova ponajprije na srpske nevolje, ispuštajući ovom prilikom kroniku albanskih nevolja, zbog predominacije potonjih u hrvatskim medijima. Nasuprot srpskim nacionalistima – zatočenicima svojih kultova o srpstvu Kosova i Kosovu srpstva, Mirić se za Kosovo ne bori samo osjećajima, već znanošću, pravdom, poviješću, koristeći sva raspoloživa znanja međunarodnog prava, međunarodnih odnosa, politologije i balkanologije, pozivajući se na studiju Dušana Batakovića *Kosovo i Metohija – istorija i ideologija* (Beograd, 2007).

Žestoko se protivi i antisrpskoj politici Slobodana Miloševića, ali i onim srbijanskim znanstvenicima i političarima koji se olako odriču Kosova. Nakon tako vrućeg iznošenja svih mogućih argumenata zbog kojih Kosovo nije smjelo i ne smije biti albanskom državom, hladne glave konstatira: “Kao što samo nasiljem Kosovo može biti otkinuto od Srbije, isto tako, samo nasilno ono može ostati u okvirima Srbije. Za Srbiju je gubitak Kosova težak gubitak. Jedino što bi bio još teži gubitak, to je ostatak Kosova u sastavu Srbije!” Ima li izlaza iz ovog paradoksa?

Ima, ali je on također na rubu ostvarivog: “Srbija ne smije (i ne može) svoje energije usmjeriti na povratak Kosova u granice Srbije. Ni političke, ni ekonomske, ni duhovne. To bi bilo iscrpljivanje ionako po-

trošenih energija, a bez realnih izgleda da se poluče željeni rezultati. Ali, Srbija isto tako ne može dići ruke od Kosova i tako verificirati nasilje, i ono unutarnje (kosovsko) i ono vanjsko.” Kosovo je nastajalo na jedan *underground* način, Kačaničkim ustavom (26-30. rujna 1991) koji ga je proglasio suverenom neovisnom državom, što Miriću predstavlja duhovni genocid nad Srbima jer im osakaćuje emocionalni identitet i kolektivnu memoriju.

Je li to oduzimanje Kosova uistinu bilo samo hir NATO-a? Nije li se ono pripremalo na državnost kroz dvostruku federalizaciju Srbije, kroz davanje prava veta pokrajinama, kroz pokrajinske atribute državnosti? Zašto su srbijanski političari išli na promjenu federalnog i republičkog ustava ako oni Kosovu dotad nisu omogućavali državnost? Mirić umanjuje posljedice Miloševićeva brisanja odredbi Ustava SFRJ iz 1974. na kojima je počivala arhitektura stabilnosti Jugoslavije te utjecaj SANU i Srpske pravoslavne crkve na stvaranje srpskog nacionalizma tezom da je neovisno Kosovo bilo projekt i prije pojave *Memoranduma* i Miloševića. Opisuje brojne kontradikcije fenomena Kosova, koje pripada i Srbiji i Jugoslaviji, koje je dio Srbije, a “prepušteno Srbiji” jer se republike “ponašaju kao da je Kosovo unutarnja stvar Srbije”. Kosovo je prestalo biti unutarjugoslavensko i unutar-srbijansko pitanje od Bushove prijetnje Srbiji zbog Kosova 1992. preko pregovora u Rambouilletu 1999. do Clintonova osvajanja Kosova za Kosovare i Kumanovskog sporazuma iste te godine i njegova međunarodnog priznanja 2008.

Srbiji se osvetilo to što je na Kosovo predugo gledala autistički i anakrono. Priznanje Kosova bilo je trgovanje političkom

realnošću bez obzira na to kako definirali realno. Hrvatska nije priznala Kosovo zbog antisrpsstva. Priznala ga je 2008, a u NATO je primljena 2009. Bi li Kosovo bilo oduzeto Srbiji da je bila članica NATO-a? Bi li se tada NATO usudio kršiti međunarodno pravo i suverenitet jedne priznate države? Turska je, recimo, u NATO-u od 1952, a u 1980-ima i 1990-ima pobila je od 15 000 do 30 000 Kurda a da zbog toga nije izazvala vanjsku etičku intervenciju.

Postoje brojni mitovi i polumitovi o Kosovu, jedan od njih je da se na Kosovu zapravo vodi bratoubilački rat između pravoslavnih Srba i islamiziranih Srba – Arnautša i da će Kosovo obnoviti povratak Prečana. Zašto mit o Kosovu nije uspio uvjeriti srpske prognanike iz Hrvatske da se naseljavaju na Kosovo? Ipak, čini se da na mladima i sudbina Kosova ostaje. Vuk Jeremić je diplomatskom hiperaktivnošću postigao da Kosovo prizna samo 67 članica UN-a. Bivši Mirićev student, prof. dr. Dejan Jović, danas glavni analitičar predsjednika Hrvatske Ive Josipovića, među rijetkima u Hrvatskoj pravi publicističko društvo profesorovoj analitičkoj usamljenosti.

Evo zašto Mirić komplimentira svom kolegi: Jović smatra da bi o Kosovu trebale pregovarati Srbija i Albanija kako bi se Kosovari, tj. Albanci i Kosovci, koji su, naravno, uvijek Srbi, dugoročno pomirili, budući da su srpsko i albansko pitanje, uz makedonsko i bosansko, dva glavna otvorena pitanja Balkana. Srbi pristaju da Kosovo ostane presedan u međunarodnim odnosima, ali samo ako završi podjelom, tako da područje sjeverno od rijeke Ibra pripadne Srbiji. To je faktična legalizacija stanja. Korekcija granica Srbije i Kosova obavila bi se po načelu “jednakog gubitka”

jer bi i Srbija i Kosovo time izgubili 12 posto svog nominalnog teritorija. Kosovo bi izgubilo svoje državno značenje. Naziv bi ostao samo za unutarnju upotrebu, Albanci bi Kosovo mogli nazvati "Sjevernom Albanijom", "Dardanijom" ili "Iliridom". To bi trebalo biti u interesu i Kosovara kojima je najveći praznik Dan zastave, a izmišljena ahistorijska europska zastava nema tu simboliku kao dvoglavi crni orao na crvenoj podlozi. Mirić potpuno prihvaća Jovićeve stavove i smatra da Albanci moraju pokazati svoju odgovornost razumijevanjem srpske frustracije zbog gubitka Kosova i prihvatiti činjenicu da je "gubitak jednog dijela Kosova za njih manje bolan nego za Srbe gubitak cijelog Kosova!"

Ali ukoliko Amerika ostane jedina sila koja će rješavati kosovsko pitanje, zaključuje Jović, most na Ibru mogao bi postati novi Berlinski zid, a Kosovska Mitrovica – novi Berlin. Nakon ovakve postkosovske analize i strateške sugestije i Jović i Mirić priznaju da logika interesa koja je Srbiji otela Kosovo nije spremna na redefiniranje svojih interesa. Je li na to spremno samo Kosovo, s obzirom na to da Veton Suroi najavljuje tajne pregovore Srbije i Kosova?

Mislim da je postkosovska podjela eshatološki politički projekt. Pax Serbica ne može zamijeniti Pax Americana. Kosovo nije samo projekcija zakašnjelih želja, već i povijest propuštenih šansi Srbije. Kosovo se u smislu u kojem to predlažu Jović i Mirić moglo podijeliti 1945, 1974, pa i 1980. te kao Sandžak ostati u Srbiji, jer bi Albanci tada lakše pristali na podjelu. Srbija, uostalom kao i Hrvatska, još vjeruje u teritorijalizaciju kao najvažniji element suverenosti, kao da ne živi u globalističkoj desuverenizaciji političke moći. Problem

kako da različiti ljudi i narodi žive zajedno nije samo kosovski problem. Jasno je da su Srbi kao manjina zakinuti albanskom majorizacijom, stoga predlažem međunarodnoj zajednici da Srbi na Kosovu poput građana Portorika odlučuju svakih deset godina na referendumu o statusu i progresu Kosova. To im može biti snažna poluga za reguliranje demokracije, dok će Kosovarima otvarati vrata u međunarodne institucije koje su im još uvijek zatvorene.

Na iglama zbog sudbine Kosova, Mirić o Kosovu piše patetično i nema onu ironičnu lakoću kao kad piše o drugim temama. Njegov se tekst "Lustracija (purgacija alla Croatia)" zato i može ubrojiti među najbolje suvremene hrvatske polemičke eseje u kontrastu spram ideologije novopovijesti. Hrvatska je po njemu izvršila jedino etničku lustraciju i to kao pomirenje svih Hrvata, a lustraciju svih Srba. Protivi se izjednačavanju antifašizma i antikomunizma, što kao novo pomirenje predlaže Ivo Banac stavom da "Ne možete biti antifašist, a da niste i antikomunist". Jer bi po tome zaključak bio da su komunizam i fašizam isto. Što bi bilo moguće da antifašističke borbe uopće nije ni bilo i da su je organizirali kardinali i ustaše, a ne Tito i partizani. "Što je manje komunizma, to je više boraca protiv njega!" Mirić se ne miri sa zaboravom antifašističkog bitka kao prozelitskim lijekom protiv patologije laži i mržnje, ne vjerujući da bi razgovor mržnje mogao biti uspješniji od govora mržnje.

Stoga mu se ne može prigovoriti da izbjegava suočavanje s novim činjenicama. On ih međutim ne želi elaborirati u kontekstu "dvaju monologa", držeći se one indijske da se uspavanog čovjeka može probuditi, ali ne i onoga koji se pravi da spava. Knjiga završava njegovom oporom, ali nada-

sve patriotskom spoznajom položaja Srba u hrvatskoj prošlosti i sadašnjosti: “Srbi čine integralni, neodvojiv dio hrvatske povijesti, kulture i politike. Sve to što je u posljednjih dvadesetak godina uništeno i što se uništava (uključujući i ljudsku supstancu), to je ranjavanje i destrukcija hrvatskog korpusa i hrvatske kulture u svim njenim dimenzijama i značenjima. Samo se to još nitko Hrvatima ne usudi reći.”

Srećom, to se 2. svibnja 2010. usudio reći hrvatski dramski pisac Ivan Vidić u emisiji “Nedjeljom u dva” Aleksandra Stankovića, izjavivši: “Domovina su Srbi u Hrvatskoj!”

Danko Plevnik

Prikaz

Siniša Rodin, Tamara Čapeta,
Iris Goldner Lang (ur.)
**Reforma Europske unije –
Lisabonski ugovor**

Narodne novine, Zagreb, 2009, 410 str.

U svibnju 2009. godine, svega pola godine prije stupanja na snagu Lisabonskog ugovora, objavljena je knjiga skupine autora predvođenih urednicima Sinišom Rodinom, Tamarom Čapetom i Iris Goldner Lang, našim istaknutim stručnjacima za europsko pravo. Kako je u trećoj glavi, pod naslovom “Novi institucionalni okvir, Europski parlament, Europska komisija, Vijeće ministara i Europsko vijeće” napisala i sama urednica Goldner Lang, “u trenutku

pisanja ove knjige budućnost Lisabonskog ugovora je i dalje neizvjesna”. I nakon višemjesečnog odmaka od stupanja na snagu Reformskog ugovora ova knjiga predstavlja izvorni doprinos hrvatskih znanstvenika ovoj tematici, i to iz najmanje dvaju razloga. Kao prvo, ne postoji slična literatura domaćih autora o ovoj temi i, drugo, usmjerava pozornost na širi kontekst Lisabonskog ugovora kroz analizu gotovo svih njegovih aspekata te, kako navode autori knjige, donosi pregled najvažnijih strukturalnih i institucionalnih promjena u Uniji još od Ugovora iz Maastrichta.

Knjiga je podijeljena u dvanaest glava, a svaki od deset autora¹ – od kojih su većina profesori na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu – preuzeo je odgovornost za bavljenje onim dijelom problematike Lisabonskog ugovora koji je najbliži njegovoj dosadašnjoj znanstvenoistraživačkoj praksi.

Prva glava knjige, autora Siniše Rodina i Iris Goldner Lang, nosi naslov “Lisabonski ugovor od 13. prosinca 2007. – što je novo?” Siniša Rodin je redoviti profesor na Pravnom fakultetu u Zagrebu, predstojnik Katedre za Europsko javno pravo, a predaje i na više poslijediplomskih studija, od kojih je na nekima (ko)direktor. On je ujedno i mentor doktorske disertacije Iris Goldner Lang, koja je docentica na Katedri za europsko javno pravo na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Njihov zajednički tekst koncipiran je kao kvalitetan sažetak najvažnijih promjena koje Lisabonski ugovor donosi u Uniji. Prvi dio rada usmje-

¹ Autori knjige su, osim navedenih urednika: Zlata Đurđević, Davorin Lapaš, Mislav Mataija, Tamara Perišin, Robert Podolnjak, Goran Selanec i Snježana Vasiljević.